

Абу Муслим томонидан ўзбек тилига таржима килинган тарихий ва диний манбалар ўзбек исломшунослиги, тарихшунослиги ва маънавий меросимизнинг тикланиши ва янги авлодга етказилишида бекиёс ахамиятга эга. Унинг меҳнатлари оркали ўзбек китобхонларига илк марта бир неча юз йиллар давомида фақат араб тилида мавжуд бўлган буюк асарлар содда, асл ва аниқ таржимада етказилди.

Таржима килинган асосий асарлар

Абу Муслимнинг ўзбек тилига таржима килган муҳим тарихий ва исломий асарлари қуйидагилардан иборат:

1. "Ал-Камил фи-т-таърих" – Ибн ал-Асир. Жаҳон тарихи бўйича энг тўлиқ манбалардан бири. Унинг таржимаси ўзбек тарихшунослигида улкан воқеа бўлди. (12-жилд)
2. "Тарихи Табарий" – Мухаммад ибн Жарир ат-Табарий. Расулulloх (с.а.в.) ва аввалги пайгамбарлардан то Аббосийлар давригача бўлган тарих. (4-жилд)
3. "Тарих ул-Ислом" – Заҳабий. Ислом тарихини биографик услубда баён қилувчи классик асар. (6-жилд)
4. "Ал-Бидоя ва-н-Нихоя" – Ибн Касир. Дунё яратилишидан Киёматгача бўлган воқеаларни камраб олган умумий тарих. (14-жилд)
5. "Бағдоднинг кулаши" – Мўгул хужуми натижасида Ислом дунёсининг илмий маркази бўлган Бағдоднинг кулаши ҳақида тўлиқ тарихий манба.

6. "Андалусия" – Европада Исломнинг гуллаб-яшнаши ва кулаши тарихи.
7. "Халифалар ва Фатхлар" – Рошидий халифалар ва улар давридаги фатхлар, сиёсий воқеалар ҳақида манбалар асосида ёзилган таржима.
8. "Ислом раҳнамолари тарихи" – Исломга хизмат қилган машҳур шахслар ҳақидаги тарихий тўплам.
9. "Мазҳаблар тарихи" – Исломда шаклланган мазҳабларнинг пайдо бўлиши ва ривожланиш тарихи.
10. "ал-Милал ван-Нихал" – Шахристоний. Турли дин ва мазҳаблар ҳақидаги энг муҳим таърифий манбалардан бири.

Таржималарнинг аҳамияти

1. Илмий манба сифатида

Бу асарлар факат тарихий маълумот эмас, балки манбашунослик, муқоисавий диний таҳлил, сиёсий ва маданий меросни ўрганишда ҳам асосий таянчдир.

2. Ёшлар тарбиясида

Бу асарлар исломий ақида, ахлоқ, жасорат, сабр, таваккал ва маънавий тарбияда мустаҳкам асос бўлиб хизмат қилади. Расулulloх (с.а.в.) ва саҳобалар, халифалар, уламолар ҳаёти, уларнинг ибратли фаолияти орқали ёшлар ўзларига намуна топадилар.

3. Миллий ўзликни англашда

Ўзбекистон тарихининг ажралмас қисмларидан бири бўлган исломий маданият ва унинг тарихи айнан шу асарлар орқали халқимизга яқинлашди. Андалус, Бағдод, Хоразм, Самарқанд каби ўлкаларнинг тарихи ўзбек онгини уйғотади.

Профессор Абу Муслимнинг таржима фаолияти ўзбек исломшунослиги ва тарихшунослигида янги босқични бошлади. Унинг таржималари факат таълим ва тадқиқот учун эмас, балки ёшлар, уламолар, китобхонлар ва маънавият соҳасидаги ҳар бир инсон учун бебаҳо хазинадир. Бу меҳнатлар орқали ҳеч шубҳа йўқки, келажакда ўзбек илм-фани ва маданияти янада бойиб, мустаҳкам илдизларга эга бўлади.

Ибн ал-Асирнинг “Ал-Комил фи-т-таърих” асарининг ўзбек тилига таржимаси ва унинг аҳамияти

Мухаммад ибн Мухаммад ибн ал-Асир ал-Жазрий (555–630 х./1160–1233 м.) томонидан ёзилган “Ал-Комил фи-т-таърих” асари Ислом дунёсидаги энг нуфузли ва энг кенг қамровли тарихий манбалардан биридир. Бу асар инсоният тарихининг яратилишидан то муаллиф ҳаёти яқунланганга қадар бўлган воқеаларни хронологик усулда қамраб олади. Асар нафакат Ислом дунёси, балки жаҳон тарихининг муҳим манбаидир.

Ўзбек тилида тўлиқ таржима

Сўнгги йилларда ушбу асарнинг ўзбек тилида тўлиқ, ўзгартиришсиз ва изохларсиз таржимаси амалга оширилди. Бу улкан илмий ютуқ Шайх Мухаммад Содик Мухаммад Юсуф роҳимахуллохнинг яқин кишиси, муносиб шогирди, профессор Абу Муслим томонидан амалга оширилди.

Асардаги воқеалар тартиби, саналар, географик ва шахсий номлар асл шаклда сақланган, таржима давомида ҳеч қандай таҳрир ёки таҳлил қиритилмаган.

Асарнинг ўзбек тарихшунослигидаги аҳамияти

Ибн ал-Асирнинг ушбу асари ўзбек тарихшунослиги учун ўта муҳим аҳамиятга эга.

Биринчидан, у ислом тарихининг энг мухим боскичларини – халифаликлар, сўнгги Умавийлар, Аббосийлар, Салжукийлар, Фотимийлар ва Хоразмшоҳлар даврини муфассал тасвирлайди. Бу даврлар Марказий Осиё, жумладан, Ўзбекистон тарихи билан бевосита боғлиқ. Шу жihatдан, таржима ўзбек мухаккиклари учун аслий манбага айланади.

Иккинчидан, асарда кўплаб туркий кабилалар, хусусан, Карохонийлар, Корахитойлар ва тожик, форс, араб, румий (византиялик) халклар ўртасидаги сиёсий ва харбий муносабатлар ёритилган. Бу эса Ўрта асрлар тарихини ўрганишда асосий манбалардан бири сифатида хизмат килади.

Ёшлар тарбиясидаги ўрни

Асар нафакат тарихий маълумотлар, балки маънавий, ахлокий тарбият нуқтаи назаридан ҳам мухим аҳамиятга эга. Ибн ал-Асир тарихни нафакат воқеалар рўйхати сифатида, балки ибрат ва хулоса манбаи сифатида тақдим этади. Ёш авлод бу асарда қахрамонлик, адолат, ҳалоллик, илмга ҳурмат, дин ва ватанга садоқат каби фазилатларни топа олади.

Шу боисдан, бу асарнинг ўзбек тилидаги таржимаси нафакат тарихчилар, балки кенг китобхонлар, ёшлар, талабалар, имом-хатиблар ва маънавият тарғиботчилари учун ҳам бекиёс бойлиқдир. У тарихни ёдлаш учун эмас, ундан сабоқ олиш учун ўқиладиган китоблар қаторига киради.

Ибн ал-Асирнинг “Ал-Комил фи-т-таърих” асарининг профессор Абу Муслим томонидан амалга оширилган тўлиқ ўзбекча таржимаси тарихшунослигимиз учун мухим қадамдир. Бу факатгина илм аҳли учун эмас, балки миллий ўзликни англаш, тарихий хотирани тиклаш, ватанпарварликни юксалтириш йўлида ҳам катта аҳамиятга эга. Асарнинг ёшлар тарбиясидаги ўрнини эса хар бир маънавият соҳаси вакиллари тан олишлари керак.